

Отримано: 2 грудня 2019 року

Прорецензовано: 9 грудня 2019 року

Прийнято до друку: 11 грудня 2019 року

e-mail: happysteinbock999@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-8(76)-136-136

Колмикова О. О. Мовленнєва толерантність як необхідна вимога для успішної праці в інтернаціональних екіпажах торговельного флоту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 8(76), грудень. С. 136–136.

УДК: 378 [658, 612:001]

Колмикова Олена Олександрівна,

кандидат філологічних наук

Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»

МОВЛЕННЄВА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА ВИМОГА ДЛЯ УСПІШНОЇ ПРАЦІ В ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИХ ЕКІПАЖАХ ТОРГІВЕЛЬНОГО ФЛОТУ

У статті розглядаються поняття «толерантність» та «мовленнєва толерантність», обґрунтовується необхідність формування мовленнєвої толерантності у майбутніх моряків торговельного флоту, які планують працювати в інтернаціональних екіпажах, зроблено акцент на важливості виховання у курсантів морських академій поваги до різних національностей, культур та релігій, приводяться приклади вправ, метою яких є забезпечення злагодженої роботи в міжнаціональних командах (складання діалогів, полілогів, вивчення мови жестів різних культур), аналізуються причини непорозуміння між членами інтернаціональних екіпажів торговельних суден, з'ясовується, що найчастіше аварії на морі зумовлені саме недостатнім володінням англійською мовою, виділяються переваги та недоліки змішаних екіпажів.

Ключові слова: мовленнєва толерантність, торговельний флот, іншомовна комунікація, інтернаціональний екіпаж, майбутні моряки.

Olena Kolmykova,

PhD in Linguistics, Associate Professor of Department of Humanities,
Danube Institute of the National University "Odessa Maritime Academy"

SPEECH TOLERANCE AS AN IMPORTANT DEMAND FOR SUCCESSFUL WORK IN INTERNATIONAL CREWS OF MERCHANT FLEET

The problem of speech tolerance is of vital importance for successful and safe work on board merchant ships in international crews as it enables to establish communication and mutual understanding between the seafarers. Nowadays when the number of seafarers from the major ship building countries (the USA, Japan, EU) decreased, the crewing agencies have to hire sailors from different countries. It has its advantages and drawbacks, as mixed crews, comprising representatives of different nationalities, cultures and religions, speak English as the language of international communication. At the same time, English is the foreign language for most of them. Analyses of the accidents and incidents at sea have shown that in most cases they were caused by the so-called "human factor." Improper level of English knowledge leads to misunderstanding and results in serious professional problems. This is why it is so important to train cadets of Maritime Academies to speak, write and understand fluent English speech in the process of verbal communication.

When working in the international crews, the seafarers must not only be able to communicate in English, but they also must be familiar with the so-called "communicative norm" of their co-workers. It means that sailors have to know the peculiarities of the culture, religion and even food traditions of the members of the crew. For this purpose, when training cadets in Maritime Academies it is reasonable to work out dialogues and polylogues imitating communication of representatives of different countries and religions. Besides, it is important to teach them the gesture language used in various countries to ease the communication between the members of the crew and to avoid misunderstanding between them.

Key words: speech tolerance, merchant vessels, foreign language communication, international crew, future seafarers.

Постановка проблеми. Зменшення кількості моряків з основних країн-власників суден, таких як США, Японія та країни ЄС, змусили керівництво морської галузі приймати на роботу спеціалістів з різних країн світу. Дві третини світових торговельних суден наймають на роботу представників різних культур, які розмовляють різними мовами. Це означає, що моряки повинні бути не лише технічними фахівцями, але й добре володіти англійською мовою, вміти адаптуватися серед іноземців, та навчитись злагоджено працювати в команді.

Інтеграційні процеси і глобалізація в морській галузі вимагає від моряків-представників різних культур вміння спілкуватися, співпрацювати, знаходити «спільну мову» для вирішення складних професійних питань, ставитись з розумінням та повагою до розбіжностей в поглядах та звичках. Кожна людина – це особистість, тому досягти почуття товарищескості складно навіть серед співвітчизників, не кажучи вже про представників різних країн, які не лише мають розбіжності в картині світу, але й навіть розмовляють іншими мовами.

Створення міжнаціональних екіпажів викликає певні труднощі, запобігти яким дуже складно. Непорозуміння, обмеження спілкування внаслідок недостатнього рівня володіння англійською мовою, дискримінація через расу, культуру, національність чи релігію можуть призвести до нещасних випадків та аварій. Саме тому виникає необхідність в вихованні в моряків толерантності к представникам інших країн.

Під «толерантністю» (від латинського *tolero* – нести, переносити, витримувати, терпіти) розуміють терпіння, терплячість й витривалість. Резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16 листопада 1995 року затверджено Декларацію принципів толерантності, в якій поняттю «толерантність» дається таке визначення як повага, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів прояви людської індивідуальності [7].

Проблема толерантності в різних сферах діяльності людини визиває жвавий інтерес дослідників. Цією проблемою займалися Ф.Бацевич, Т.Білоус, А.Васильєв, В.Гольдін, Е.Ларіна, Е.Морозов, І.Стернін, Г.Яворська та ін. Проте майже поза увагою науковців залишається проблема мовленнєвою толерантності в інтернаціональних екіпажах торговельного флоту.

Актуальність цієї статті обумовлена необхідністю дослідити основні шляхи формування мовленнєвої толерантності моряків, вимушених працювати в інтернаціональних екіпажах серед представників інших країн, культур та національностей.

Викладення основного матеріалу. Як відомо, однією з першорядних умов сучасного суспільства є взаєморозуміння індивідуумів в процесі мовленнєвої комунікації. Найбільш важливою ця проблема стає в умовах обмеженого простору корабля, де представники змішаних команд не лише говорять різними мовами, але й належать до різних культур та релігійних співтовариств. Слід зазначити, що англійська мова, як мова міжнаціонального спілкування, не є рідною для більшості з них. Звісно, це викликає певні труднощі в професійному спілкуванні на торговельних судах. Аналіз аварій на морі свідчить про те, що причиною більшості з них є так званий «людський фактор». Саме тому так важливо забезпечити флот спеціалістами, які б вільно володіли англійською мовою не лише для виконання професійних обов'язків, але й для порозуміння між співробітниками-членами екіпажу.

Оскільки саме англійська мова є мовою міжнаціонального спілкування, аби досягти успішної комунікації, фахівцям потрібно володіти іншомовною міжкультурною компетенцією в галузі професійної комунікації, під якою розуміється сукупність знань о рідній та іншомовних культурах, вмінь та навичок розуміння та адекватного використання в мовленні міжкультурної лексики, застосування знань про культуру носіїв мови в професійно спрямованих ситуаціях іншомовного спілкування і здатності брати участь в професійній міжкультурній взаємодії [5].

Процеси взаємодії і комунікації висувають на перший план проблеми подолання мовленнєвих бар'єрів. Для того, щоб зробити комунікативний процес успішним, необхідно не лише вміти розмовляти однією мовою, але й дотримуватися спільної комунікативної норми. Саме за цієї умови учасники комунікативного процесу можуть бути здатні побудувати єдиний комунікативний простір. Комунікативна норма – це складне поняття, до якого входять не лише мовленнєві форми, але й екстралінгвістичні елементи, такі як уявлення про культуру та традиції учасників комунікації, національний менталітет комунікації і толерантність до мовленнєвих і культурних відмінностей.

В сучасному світі екіпажі морських суден – це поєднання культур. Саме тому непорозуміння серед членів екіпажу можуть виникати не лише через мовленнєвий бар'єр, але й через недостатні знання про іноземні культури. У процесі комунікації у свідомості кожного з учасників спілкування присутня модель навколишнього світу, модель співрозмовника, модель структури діалогу, модель себе як мовленнєвої особистості, модель мови спілкування.

Як відомо, світова культура складається з культури Сходу та Заходу. Представникам різних культур інколи дуже складно зрозуміти одне одного внаслідок об'єктивних причин. Р. Льюїс створив таблицю, яка добре ілюструє розбіжності між двома культурами [14].

Приведемо таблицю в перекладі на українську мову.

Західні культурні погляди	Східні культурні погляди
Цінності	
Демократія	Ієрархія
Рівність	Нерівність
Самовизначення	Фаталізм
Індивідуалізм	Колективізм
Права людини	Прийняття статусу
Рівність для жінок	Домінування чоловіків
Соціальна мобільність	Встановлення соціального класу
Статус через досягнення	Статус завдяки багатству
Факти і цифри	Відносини
Соціальна справедливність	Силкові структури
Нові рішення	Хороші прецеденти
Рішучість	Мудрість
Лінійний час	Циклічний час
Орієнтація на результат	Орієнтація на гармонію

Західні культурні погляди	Східні культурні погляди
Стиль спілкування	
Прямий	Непрямий
Різкий	Дипломатичний
Ввічливий	Дуже ввічливий
Говіркий	Стриманий
Екстраверт	Інтроверт
Переконливий	Рекомендуючий
Неуважний	Дуже уважний
Дивлячись прямо в очі	Не дивлячись прямо в очі
Лінійно активний	Реакційний
Однозначний	Нечіткий
Рішучий	Обережний
Вирішення проблем	Прийняття ситуації
Перебиває	Не перебиває
Слухає неуважно	Слухає уважно
Діє швидко	Розводить церемонії
Концентрується на владі	Концентрується на узгодженому порядку денному

Західні культурні погляди	Східні культурні погляди
Стиль управління	
Індивідуум як одиниця Просування за досягненнями Горизонтальні та матричні структури Орієнтація на прибуток Контракти як обов'язкові Рішення компетентних осіб Спеціалізація Професійна мобільність	Компанія та суспільство як одиниця Просування з віком та стажем Вертикальні структури Пріоритет ринкової частки Контракти як договірні Рішення шляхом консенсусу Ротація роботи Фіксована вірність

Як бачимо з таблиці, розбіжностей в стилі спілкування, цінностях, структурі субординації у представників Сходу та Заходу забагато. Саме тому необхідною умовою успішної комунікації суб'єктів, що належать до різних культур, є мовленнєва толерантність.

Що ж таке мовленнєва толерантність? Єдиної відповіді на це питання не існує. Так, під мовленнєвою толерантністю можна розуміти терпимість і поблажливість до впровадження «чужорідної» мовленнєвої матерії (жаргонізмів, арготизмів, тощо) в нормативну систему мови (так, наприклад, англійська мова як засіб міжнаціонального спілкування пристосовується до нових умов комунікації і адаптується до різних зовнішніх впливів); пасивну адаптацію до мінливих умов комунікації; активний прояв толерантності до незвичних методів спілкування. Але, мабуть, найбільш точним буде визначення поняття мовленнєвої толерантності як терпимості до чужої культури і звичаїв.

Чи існують шляхи забезпечення мовленнєвої толерантності? Звісно, що так. В морських академіях слід не лише навчати курсантів морської англійської мови, але й необхідно виховувати в них повагу до інших національностей, культур та релігій. Для досягнення цієї мети доцільно розробляти різноманітні програми навчання, мета яких полягає в ознайомленні з різними культурами і проведенні рольових ігор, які представляють найбільш типові бортові сценарії, беручи за основу діалоги і полілоги за участю кількох національностей в якості комунікантів. Крім того, необхідно вивчати мову жестів, що вживаються в різних країнах, так як один і той же жест в різних культурах може мати неоднакове значення. Майбутні моряки-члени інтернаціональних команд повинні чітко усвідомлювати, що їм доведеться протягом багатьох місяців працювати та жити в умовах обмеженого простору судна серед представників інших народів та культур, які можуть відрізнятися не лише мовою, яка є рідною для них, але й мати зовсім інші щоденні звички, улюблені страви, тощо. Разом з тим, міжнаціональний екіпаж має і певні переваги, серед яких є можливість розширити свою картину світу, вивчити іноземну мову, спробувати національні страви, навчитись чомусь новому.

Висновки. Змішаний екіпаж, не зважаючи на те, що він складається з представників різних культур, має бути згуртованим. Моряки, змушені знаходитись довгі місяці в достатньо стресових умовах обмеженого простору, повинні співпрацювати та добре розуміти одне одного, щоб уникнути аварійних ситуацій. Забезпечення мовленнєвої толерантності в міжнародних екіпажах суден сприятиме кооперації між членами команди. Саме тому вона є необхідною умовою для забезпечення злагоженої роботи команди незалежно від національних, культурних чи релігійних відмінностей.

Література:

1. Бацевич Ф. Лінгвокультурні аспекти комунікативної толерантності. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 5. С. 108-119.
2. Бех І. Д. Почуття цінності іншої людини як моральний пріоритет особистості. *Початкова школа*. 2001. № 12. С. 32 – 35.
3. Васильев А. Д. Об относительных преимуществах толерантности. *Актуальные проблемы изучения языка и литературы: толерантность и интеграция*. Абакан, 2004.
4. Морозов Е. А. К вопросу о статусе речевой толерантности в спорте. *В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии: сб. ст. по матер. XI междунар. науч.-практ. конф.* Часть I. Новосибирск: СибАК. 2012.
5. Погодина А. А. Толерантность: термин, позиция, смысл, программа. URL: <http://his.1september.ru/2002/11/2.htm> (дата звернення: 01.12.2019).
6. Походзей Г. В. Развитие иноязычной межкультурной компетенции курсантов речного училища в центре языкового обучения : дисс. ... кандидата педагогических наук : 13.00.02. Екатеринбург, 2013. 247 с. URL: <http://www.dslib.net/teoria-vospitania/razvitie-inojazychnoj-mezhkulturnoj-kompetencii-kursantov-rechnogo-uchiliwa-v-centre.html> (дата звернення: 30.11.2019).
7. Резолюція 36/55 Генеральної Асамблеї ООН «Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та і дискримінації на основі релігії або переконань; Резолюція, Міжнародний документ. URL: <http://www.zakon2.rada.gov.ua>.
8. Сковородников А. П. К становлению системы лингвоэкологической терминологии. *Речевое общение: специализированный вестник*. 2000. Вып. 3(11). Красноярск. С. 70-78.
9. Філософський енциклопедичний словник / [голова редкол. В. І. Шинкарук]. К.: Абрис, 2002. С. 642.
10. Лісовий В. Толерантність. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озодовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). Київ: Абрис, 2002. С. 642. 742 с.
11. Хомяков М. Б. Толерантность: парадоксальная ценность. *Журнал социологии и социальной антропологии*. 2003. № 4. Т. VI. № 4. С. 98–112.
12. Шарифуллин Б. Я. Толерантность и объективность. *Речевое общение: специализированный вестник*. Вып. 8-9 (16-17). Красноярск, 1952. С. 118-121.
13. Яворська Г. Х., Ларіна Е. В., Мовна толерантність у контексті соціально-гуманітарних наук (Частина I). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2016. № 20. Т. 1. С. 103-106.
14. Lewis R. D. Cultural Orientation Affecting Leadership Styles. *The Cultural Imperative*. Boston: Nicholas Brealy/Intercultural Press, 2003.
15. Susetyo Didin Alfiani. Multinational and multicultural seafarers and MET students: a sociocultural study for improving maritime safety and the education of seafarers. *World Maritime University Dissertations*. 2010.